

autem crescens per omnia, sarmenta sua novit, quæ in illa remanserunt, et juxta se, quæ de illa præcisa sunt; inde tamen revocat errantes. Quæ verba sunt valde notanda; nam et differentiam inter catholicam fidem et quamcumque particularem sectam, et rationem propositam, recte declarant. Eamdemque rationem habet fere eisdem verbis Augustinus, lib. 4 contra Crescon., c. 60, ubi refert Cyprianum, lib. de Unit. Eccl., dicentem, Ecclesiam ramos extendere per universum mundum. De hæresibus autem adjungit Cyprianus: *Non nos ab illis, sed illi a nobis recesserunt, et cum hæreses et schismata postmodum nata sint, dum conventicula sibi diversa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt.* Unde merito colligit non posse in nomine Christi congregari, nec cum universa fraternitate convenire.

20. *Secunda ratio.* — Et hinc oritur altera ratio, quam ibidem Cyprianus attingit, dicens: *Hæreses factæ sunt, et fiunt, dum perversa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet unitatem.* Nam hinc fit, ut qui concordiam cum Ecclesia deserunt, inter se concordantes non sint; quod etiam (ut supra dixi) provenit ex defectu fundamenti, quia cum in credendo non nitantur regula a Deo tradita, sed proprio judicio et opinione, neesse est ut si aliquantulum durent vel multiplicentur, statim in varias sectas descendantur, quoniam visiones cordis eorum frustrantur eos, ut idem Cyprianus ibidem dixit, ideoque non perseverant, nec extenduntur cum illa unanimitate, quam fides catholica requirit. Quod declaravit optime Augustinus, lib. de Pastorib., c. 8, ubi accommodat ad hæreticos verba Ezechiel. 24: *Super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei; et addit: Non omnes hæretici per totam faciem terræ, sed tamen hæretici per totam faciem terræ, alii hic, alii ibi, nusquam tamen desunt, ipsi se non noverunt. Alia secta in Africa, alia hæresis in Oriente, alia in Ægypto, alia in Mesopotamia, verbi gratia. In diversis locis sunt diversi, sed una mater superbia omnes genuit, sicut una mater nostra catholica omnes Christianos fideles, toto orbe diffusos. Non ergo mirum si superbia parit dissensionem, charitas unionem.* Unde idem Augustinus, ep. 48, ad hæresim etiam accommodat illud Canticor. 1: *Si ignoras te, egredere, et abi post vestigia gregum, et pasce hædos tuos;* et sic exponit: *Nisi cognoveris temetipsam, exi tu, non ego te ejicio, sed exi, ut*

dicatur de te: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, exi tu in vestigiis gregum, non in vestigiis meis, sed in vestigiis gregum, nec unius gregis, sed diversorum gregum et errantium. Et pace hædos tuos, non sicut Petrus, cui dicitur: Pasce oves meas, sed pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum, non in tabernaculo pastoris, ubi est unus grex et unus pastor.

21. *Tertia ratio.* — Addere denique possumus tertiam rationem, quia in secta hæreticorum non invenitur spiritus propagationis fidei (ut sic dicam), sine quo fides ipsa catholica nunquam crevisset, nec per totum mundum fuisset diffusa, quia fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Et ideo in Christi Ecclesia, ut Catholica esset, necessaria imprimis fuit potestas universalis prædicandi Evangelium per universum orbem, quam Christus illi dedit simul cum præcepto prædicandi fidem suam in toto mundo, Matth. 28, Marc. 16, et Act. 1. Et hoc modo asserit Paulus, ad Galat. 1, sibi fuisse creditum Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis; et 2 Corinth. 5: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos.* Deinde fuit necessarius spiritus propagationis fidei huic potestati conformis, tum ad efficaciam prædicationis, tum ad concipiendum affectum, et sollicitudinem trahendi homines ad Christum, et ideo ipsemet Dominus Apostolis præcepit ut manerent in civitate, donec induerentur virtute ex alto, Lucæ 24, et Act. 1, quem spiritum maxime ostendit Paulus in suis Epistolis, et varia ejus dona ad hunc finem data Ecclesiæ ad Ephes. 4, et 1 Corinth. 12, describit.

22. *Hæreticos non habere spiritum propagationis fidei.* — Hunc autem spiritum non habere hæreticos ita potest declarari. Quia duo præcipue ad hanc Ecclesiæ propagationem pertinent. Unum est ad Christum convertere ethnicos nullo modo credentes in ipsum; aliud est, eos, qui in professione fidei Christi errant, et a sua Ecclesia exierunt, ad ipsam revocare, et in vera fide illuminare. Neutrum horum munerum uspiam exercuerunt hæretici ulli, nec modo Protestantes Anglicani, quantumcumque hoc jactitent et contendunt. Nam quoad primum, nunquam hæretici visi sunt fidem novis gentibus prædicare, aut ethnicos ad fidem convertere. Testis est Tertullianus, lib. 1 de Præscrip., cap. 42, di-

cens: De verbi administratione quid dicam? cum hoc sit negotium illis, non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi. Et ratio est, quia in illis non est verum Dei verbum, et ideo neque efficaciam verbi habere possunt. Item non ducuntur Spiritu Christi, sed proprio, et ideo ruinas potius operantur stantium ædificiorum, quam structionem jacentium ruinarum, ut ibidem Tertullianus dixit. Tandem cum extra Ecclesiam sint, potestatem prædicandi fidem Christi habere non possunt, quia hæc potestas, ut dixi, data est Ecclesiæ in Apostolis, et in successoribus eorum mansit, et ab eis mitti debent veri Evangelii prædicatores, juxta illud: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Roman. 10. Et ita in historiis ecclesiasticis observatum est, Ecclesiam non esse in gentibus diffusam, nisi per prædicatores catholicos ab Apostolis vel a Sede Apostolica missos, quod etiam de ipsis Anglis in superioribus ostensum est.

23. *Sollicitudo reducendi hæreticos est Ecclesiæ necessaria.* — *Objectio quædam diluitur.* — Præter hanc vero curam propagandi fidem inter ethnicos, necessaria est in Ecclesia Catholica sollicitudo conservandi illam, et reducendi ad illam omnes, qui Christum non omnino abnegantes ab Ecclesia deviant. Hoc enim maxime ad ejus pastorem curam, et universalem propagationem necessarium est. Unde Augustinus, dicto c. 8, de Pastorib.: *Catholica (inquit) mater, et ipse pastor in ea ubique quærit errantes, confortat infirmos, curat languidos, alligat contractos, alios ab istis (utique ab hæreticis) alios ab illis, non se invicem scientibus.* Quomodo autem potest hæc cura in secta hæretica inveniri? Cum enim ipsa per defectionem a vera fide increbuerit, et in illa pedem fixerit, quomodo potest alios errantes ad viam salutis reducere? Dices: sollicita saltem erit, alios credentes in Christum in suam rapere opinionem, et sic poterit utique crescere. Respondeo, etiamsi id contingeret, Deo id propter peccata hominum permittente, neutiquam inde tamen posse splendori et amplitudini Catholice Ecclesiæ præjudicium afferre, quia *portæ inferi non prævalerunt adversus eam*, ut jam declaravi. Addo, considerata hæresis natura et conditione, id non esse morale, neque ordinarie timeri posse; tum quia cum Deo et veritati repugnet, et negotium sit mere humanum, non potest contra Ecclesiæ lumen adeo perfracte, aut tamdiu prævalere; tum quia, ut dixi, ipsimet hæretici facile inter se

dissentiunt, et ita vim amittunt eandem sectam per varias regiones disseminandi; tum quia plerumque non incidunt in hujusmodi sectam, nisi vel superbiæ, vel ambitionis, aut libertatis spiritu ducti, ideoque de propagatione suæ sectæ non amplius, quam huic fini, vel alicui contentioni humanæ deserviat, sunt solliciti.

24. Cujus rei non levem conjecturam faciet lector, si verba illa regis Angliæ in fine suæ Præfationis relegat, ubi generatim ad principes christianos loquens, se ostendit propagationis fidei sollicitum, precaturque, *ut Deus sibi et aliis mentem injiciat serio cogitandi, quid ad Evangelii plantationem et propagationem præstare teneantur.* In quo temporalibus principibus tacite persuadere conatur, ut munus pastorale, solis Apostolis, eorumque successoribus commissum, ut vidimus, sibi arrogent et usurpent; statim vero ostendit quo spiritu feratur dicens: *Deinde ut sceptrorum nostrorum securitati mature prudenterque consulamus, nec Babylonicum monarcham latius serpere patiamur.* Et alia, quæ prosequitur et nunc omitto, quia in lib. 3 tractanda sunt. Per ea vero quæ indicavi, satis demonstrat, suum studium solum esse conjungendi spirituales libertatem cum temporali, et temporalem quietem et securitatem in suo schismate comparare: hæc enim fere sunt verba ejus. Satis igitur ex omnibus dictis, nihil catholicum, nihil universale in Anglicana secta deprehendi concluditur.

CAPUT XVII.

IN ANGLICANO SCHISMATE FIDEM APOSTOLICAM NON ESSE.

1. *Ab Apostolis fides dicitur apostolica.* — Exploratum est apud omnes sacræ doctrinæ tractatores, illam esse veram et catholicam fidem, id est, doctrinam fide credendam, quam Apostoli tradiderunt, et ideo apostolica fides vocata est, sicut Ecclesia etiam universalis Apostolica dicitur in Symbolo Nicæno. Ob hanc ergo causam rex Angliæ non solum se fidei catholicæ, sed etiam apostolicæ defensorem esse profitetur, et ex consequenti vult, sectam Anglicanam, quam solam revera tuetur, fidem esse apostolicam. Quamvis autem ex dictis facile intelligi possit sectam, quæ catholica non est, apostolicam esse non posse, et quæ nova est et nupera, antiquitatem apostolicæ doctrinæ arrogare sibi non

valere, nihilominus, ut rem apertius et distinctius demonstramus, et omnibus, quæ occurrere possunt, satisfaciamus, operæ pretium visum est, speciatim hoc etiam attributum tituli regii refellere.

2. *Quid requiratur, ut aliqua doctrina apostolica dicatur.*—Primum autem omnium statuendum est, duo esse necessaria, ut fides seu doctrina apostolica sit: unum est, ut ab Apostolorum prædicatione, et eorum verbis aut scriptis aliquo modo duxerit originem; aliud est, ut per legitimam traditionem seu successionem ad nos usque pervenerit. Primum indicatum est a Paulo, ad Ephes. 2, dicente: *Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives Sanctorum, et domestici Dei, superædificati supra fundamentum Apostolorum, et Prophetarum;* quod attingens Augustinus, et de his fundamentis intelligens illud Psalm. 86: *Fundamenta ejus in montibus sanctis,* interrogat: *Quare fundamenta Apostoli, et Prophetæ?* Respondet: *Quia eorum auctoritas portat infirmitatem nostram;* nimirum, quia et Prophetarum prædicatione et Apostolorum prædicatione, proxime in credendo nitimur. Illud enim Apostoli prædicarunt, quod Prophetæ prædixerunt, et *Prophetæ* (inquit Ambrosius ad Ephes. 2) *disposuerunt, Apostoli fundamenta jecerunt,* quæ fundamenta non sunt nisi dogmata et doctrina ab eis prædicata. Unde gravissime Irenæus, lib. 3, c. 4, dicit: *Non per alios dispositionem salutis nostræ cognoscimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc prædicaverunt, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum et columnam fidei nostræ futurum.* Ratio est, quia fides, vel doctrina non denominatur apostolica, nisi quia ab Apostolis tradita est, ad eum modum, quo solet doctrina, vel lex ab auctore denominari; hac tamen observata differentia, quod aliæ doctrinæ humanæ solent ab hominibus tanquam a præcipuis auctoribus sua sibi convenientia desumere nomina, fides autem non ita ab Apostolis nomen accepit; sed sicut lex vetus dicitur Mosayca, a Moyse, non ut auctore, sed ut promulgatore, ita fides christiana dicitur apostolica, ab Apostolis, non auctoribus, sed primis ejus prædicatoribus ac promulgatoribus. Et ideo postquam Paulus in citato loco dixit: *Ædificati supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum,* addidit, *ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domi-*

no. Ipse est enim principale fundamentum, et basis omnium fundamentorum, quæ in eo superædificantur, et in illum aspicere debemus tanquam *in auctorem fidei, et consummatorem Jesum,* ad Hebr. 12.

3. Alterum, quod proposui de successione legitima, frequentissimum est apud Patres, quos magna ex parte retuli cap. 3 et 6, præsertimque id declarat Irenæus, lib. 3, cap. 3, dicens: *Traditionem Apostolorum in omni ecclesia adest perspicere, qui vera velint audire, et habemus annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, et successores eorum usque ad nos.* Et lib. 4, cap. 43: *Eis, qui in Ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum episcopatus successione charisma veritatis certum secundum placita Patris acceperunt.* Eandem conditionem ad discernendam doctrinam apostolicam a peregrina late tradit Tertullianus, lib. de Præscriptionibus hæreticorum, ubi inter alia hæc habet, omnes Ecclesias apostolicas exhibere aliquem Apostolum ibi Episcopum constitutum, vel apostolicum virum ibi per aliquem Apostolorum ordinatum, ex cujus successione Apostoli seminis traduces habeat. Vocat autem apostolicos viros eos, qui cum ipsismet Apostolis conversati sunt, et doctrinam, ordinationem et potestatem ab eis acceperunt, ut Titum, Polycarpum, Clementem, et similes. Quoniam vero multæ Ecclesiæ post illa antiqua tempora institutæ sunt, de illis subdit: *Tamen in eadem fide conspirantes, non minus apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ.* Conspirant demum in eadem doctrina per legitimam etiam successionem, quia licet tales Ecclesiæ nec per Apostolos, nec per viros apostolicos, id est, immediate ab Apostolis missos seu ordinatos, edoctæ fuerint, saltem habuerunt initium per aliquem missum ab alio habente potestatem, ad quem, simul cura illa, doctrina Apostolorum pervenerat, ut Anglicana Ecclesia cœpit per viros missos a Gregorio; Germana a Bonifacio Episcopo, misso a Gregorio II, et sic de aliis. Nam qui non intrant per hanc portam sine dubio fures sunt, et latrones: *Ad quos* (ut eleganter Tertullianus¹) *merito dicendum est: Qui estis, quando, et unde venistis, quid in meo agitis non mei* (nomine Ecclesiæ loquitur)? *mea est possessio, habeo origines firmas ab ipsis auctoribus, quorum*

¹ Sup., c. 37.

fuit res, ego sum hæres Apostolorum, sicut caverunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adjuraverunt, ita teneo.

4. *Optima regula ad fidem cognoscendam.*—Eodem fundamento utuntur alii Patres ad eundem finem separandi veram doctrinam a falsis erroribus, ut late Vincent. Lirinensis, in suo libro contra profanas hæreticorum novitates, et illo utitur sæpe Optatus, lib. 2 contra Parmenian.; Hieronymus, contra Luciferianos, in fine, ubi illi Ecclesiæ dicit esse ad hærendum, *quæ ab Apostolis fundata usque ad diem durat;* et idem significat epistol. 65 ad Pammachium et Oceanum, ubi vel nostræ tempestatis novatores, sicut et sui sæculi veteratores hac urget interrogatione: *Cur profers in medium, quod Petrus, et Paulus edere noluerunt?* Item Ambros., 1 ad Corinth. 4, in principio, dicit, cognosci de aliquo esse pseudopphetam, quando aliquid tradit a traditione apostolica discordans. Sic etiam dixit de Ecclesia Augustinus, lib. 1 de Symbolo ad Catechumen., cap. 6: *Omnes hæreses de illa exierunt tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa, ipsa autem manet in radice sua, in vite sua,* id est, in eadem origine quam a principio habuit. Quomodo autem in illa radice maneat, declarat idem August., 28 contra Faust., cap. 2, dicens: *Ab Apostolicis sedibus usque ad præsentis Episcopos certa successione perducta:* et infra adjicit, illud Evangelium esse credendum, quod a tempore Apostolorum non interrupta serie temporum Ecclesia certa connexionis successione usque ad tempora ista perduxit. Similia habet lib. 1 contra Adversarium legis et Prophetar., cap. 10, et lib. de Utilit. credend., cap. 17. Denique optima est regula tradita ab Origene, in Præfatione ad lib. Periarchon: *Cum multi sint, qui se putant sentire quæ Christi sunt, et nonnulli eorum diversa a prioribus sentiant, servetur ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, et usque ad præsens in Ecclesiis permanens; illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.*

5. Ratione item possumus hoc facile declarare, quia fides apostolica illa tantum est, quæ ab Apostolis prædicata, vel scripta est; nos autem non audivimus Apostolos prædicantes, nec eos scribentes vidimus; ergo non possumus certo cognoscere doctrinam aliquam esse ab Apostolis prædicatam vel scriptam, nisi per manus et ora eorum, qui vel eos audierunt et viderint, vel ab his qui apos-

tolos audierunt, eandem doctrinam receperunt, per plures, vel pauciores successiones, juxta temporum antiquitatem; ergo, ut certo constet talem doctrinam omnino puram et eandem durare, necessarium est illam successionem esse continuam, et non interruptam. Imo, ut supra, c. 6, dicebam, necessaria est singularis Dei protectio, ut in tam longe repetita temporum et generationum successione, integra et illibata et cum summa auctoritate servetur; hæc autem divina protectio promissa non est nisi Ecclesiæ, quæ per legitimam Pontificum et fidelium successionem eadem semper existit; ergo sine hujusmodi serie et successione non potest aliqua fides apostolica existimari.

6. *Colligitur fidem Anglicanam non esse apostolicam, ex defectu prædictarum conditionum.*—Ex hoc igitur necessario fundamento ita concludimus: illa fides nunc est apostolica censenda, quæ ab Apostolis prædicata per legitimam successionem ad nos usque derivata est; sed Anglicana secta neque est ab Apostolis prædicata, neque ab illorum doctrina aut traditione legitime derivata est; ergo non est apostolica fides. De priori propositione satis dictum est; superest declaranda et probanda posterior, illam enim forte rex Angliæ negabit. Hac siquidem fortasse causa, in sua Præfat., p. 42, 43 et 44, ut se *Catholico-Christianum* (ut ipse loquitur) ostendat, Scripturas quoad libros primi ordinis, tria fidei Symbola, et prima quatuor Concilia generalia credere, admittere aut venerari profitetur, sentiens fidem apostolicam in iis fontibus sufficienter contineri. Quod autem de se affirmat, de tota Anglicana secta seu congregatione, primatum ipsius regis recognoscente, dictum esse putamus. Sic ergo respondebit ad rationem a nobis factam, doctrinam apostolicam ad se et suos per dictos Scripturæ libros, Symbola, et Concilia sufficienter pervenisse, et nullum esse posse modum certiore aut magis legitimum, apostolicam fidem per hæreditariam quasi successionem suscipiendi, quam per Scripturas, Symbola, et Concilia dicta, omnemque aliam doctrinam, quæ in his non continetur suspectam habere, et tanquam nuperam refutare, vel saltem in canone fidei non recipere.

7. *Quæ Anglicana secta cum Romana Ecclesia habet communia, ad fidem apostolicam pertinent.*—At hæc dimidiata fidei confessio vim rationis factæ non enervat, ut nunc breviter in generali, latius vero lib. 2 in par-

ticulari ostendam Oportet ergo in Anglicana secta, seu (quam nunc eandem reputamus) in hac regis professione distinguere, quid cum fide catholica et Romana habeat commune, et quid proprium aut diversum. Multa enim retinuit Anglia ex iis, quæ prius catholice credebatur, et hæc dicimus habere communia cum fide apostolica; alia vero sunt, in quibus ab Ecclesia Romana defecit, quæ illius propria vocamus. Quod ergo ad priora pertinet, concedimus partem illam ad fidem apostolicam pertinere, sed tamen non ab Anglicana congregatione seu credulitate, sed a Romana Ecclesia habere hujus antiquitatis testimonium. Unde etenim habuit Anglia libros illos, qui apud regem pollent auctoritate, nisi a Romana Ecclesia? aut quomodo possent illum gradum auctoritatis obtinere, nisi per legitimam traditionem ad Ecclesiam Catholicam pervenissent, et ab eadem approbati fuissent? Quid de vero et certo sensu talium librorum dicam? Profecto nisi ex eadem origine, traditione, et approbatione constare posset, quæ fuerit in talibus scripturis Apostolorum mens et sententia, nunquam posset apostolica fides ex eisdem libris cum certitudine erui, nedum comprobari, quia doctrina non consistit in verbis aut libris, sed in sententia, ut in simili supra ex Hieronymo commonstravi. Quod non solum de Scripturæ libris, sed etiam de Symbolis et Conciliis intelligendum est, cum omnium sit eadem ratio, ut per se apparet manifestum.

8. Quapropter licet doctrina talium librorum per se spectata fides catholica sit, vel potius pars ejus, ut jam dicam, nihilominus, ut a sectariis retinetur, vel non est apostolica, vel non potest ut talis certo credi. Primo quidem, quia certi esse non possunt, illos libros Scripturæ, quos admittunt, esse Apostolicos, cum pro suo arbitrio quosdam admittant, alios negent, et quosdam quoad aliquas partes, et non quoad alias. Hac enim libertate discernendi inter Scripturæ libros, tota eorum doctrina quoad eos incerta et quasi humana redditur, quia sola humana opinione vel fide credi poterit, non divina. Quæ ratio etiam ad Concilia applicari poterit, quia nulla certa auctoritate vel ratione quædam admittunt, alia rejiciunt, cum idem pondus auctoritatis habent, sive in eis gravitas judicantium, sive Sancti Spiritus assistentia spectetur. Et præterea est alia ratio, tam de Symbolis quam de Conciliis: nam doctrina illorum non ideo ab his sectariis admittitur, quia ibi tra-

ditur, aut definitur, sed quia ipsorum iudicio in Scriptura continetur, et ita Symbola vel Concilia non sunt apud ipsos fundamentum certitudinis, quod illa doctrina sit apostolica, sed solum ipsorum iudicium, ut in 6 et 7 cap. late deduxi. Unde sumitur altera generalis ratio, quia doctrina non in littera, sed in sensu consistit; ergo ut doctrina sit apostolica, necesse est ut non solum libri, sed etiam eorum sensus habeat originem et certam dimanationem ab ipsis Apostolis; sed hanc non habet apud sectarios, quia suo arbitrio, vel quem fingunt, privato spiritu ducuntur; ergo vel doctrina eorum etiam in re ipsa non est apostolica, quia in sensu Scripturæ errant; vel licet casu contingat in se esse apostolicam, apud ipsos non habet ejusmodi certitudinem, quia eadem mensura illam metiuntur.

9. *Doctrinam Symbolorum, prout eam Rex interpretatur, certitudinem fidei apostolicæ continere non posse.* — Quamobrem nihil juvat Jacobum regem, pag. 42, dicere, *se tria Symbola in eo sensu interpretari, quem illis esse voluerunt Patres atque Concilia, a quibus sunt condita atque descripta.* Interrogo enim unde noverit voluntatem hanc Patrum vel Conciliorum. Dicit fortasse ex verbis illorum eam nosse. Sed quid si verba, vel ex varia significatione, vel ex hominum interpretatione, varios habeant sensus? Unde discernit voluntatem Patrum et Conciliorum fuisse, hunc sensum esse in illis verbis, et non alium? Dicit, credo, *sua certa scientia*, se id cognoscere, ac credere. Nam cum id de Scripturis dicat, facilius de Symbolis et Conciliis affirmabit. At illam certam scientiam nullam omnino esse, ex Scripturis, Patribus, ac manifesta ratione, cap. 7, ostendi; ergo non potest rex nobis probare, se interpretari Symbola in sensu quem Patres illis esse voluerunt, sed casu accidit ut interdum ita sit, et sæpe non ita erit, ideoque talis doctrina sic credita non potest habere certitudinem apostolicæ doctrinæ.

10. *Exemplis idem convincitur.* — Exemplis hoc amplius convincamus. Unus ex articulis Symboli Apostolici est: *Descendit ad inferos*, quæ verba ab Athanasio non amplius explicantur. Ecclesia vero a Patribus edocta, intelligit illa verba proprie de vero, et reali, ac locali descensu Christi in anima a corpore separata ad loca subterranea inferni. Calvinus autem et alii intelligunt de doloribus inferni, quos fingunt Christum passum esse in horto

et in cruce. Si ergo rex credit illis verbis Symboli in hoc posteriori sensu acceptis (quod de rege præsumimus, cum Calvinus sectam profiteatur), ostendat nobis quis ei revelaverit illum sensum intendisse Apostolos, præsertim cum ille sit extra propriam et usitatam verborum significationem, et contra intelligentiam omnium veterum Patrum alio pacto Scripturas interpretantium de hoc eodem articulo, ut alibi est a nobis ostensum; ergo in hoc non retinet apostolicam doctrinam, quantumvis Symbola se recipere jactent. Idemque argumentum in aliis Symboli articulis fieri potest, ut in illo, in quo confitemur Christum esse natum ex Maria Virgine, vel venturum esse judicare vivos et mortuos ex factis illorum, ut in Symbolo Athanasii confitemur, vel quo unam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum profitemur. Nam hæc omnia longe in diverso sensu a Protestantibus intelliguntur, quam ab Apostolis vel Conciliis fuerint tradita, ut facile ostendi posset, si pro hujus operis brevitate liceret; ergo frustra rex, qui Protestantes tuetur, dicit se interpretari Symbola in sensu quem auctores voluerunt; nam ostendere non potest istiusmodi ex illis sensum, et ita illa doctrina non potest ostendi apostolica, et consequenter, quoad illum et sequaces, nihil est in Symbolis, quod cum certitudine possit doctrina apostolica reputari.

11. — *Apostolica scripta sine apostolico sensu ad fidem non sufficiunt.* — Concludimus ergo, non satis esse apostolicas voces, seu scripta retinere, nisi apostolice etiam intelligantur, ut loquitur Gregorius Nazianz., orat. 52, alias epist. 2 ad Cledonium. Quid autem sit apostolice vel non apostolice intelligi, declarat, dicens: *Quoniam eadem voces, si recte intelligantur, cum pietate conjunctæ sunt, si perperam exponuntur, impietate non carent.* Et prius dixerat usum hæreticorum esse *cum communibus sententiis, quas Scriptura exhibet, convinci ac premi se vident, pias quidem dictiones confiteri, et circa mentem dolere struere.* Indicium autem hujusmodi intelligentiæ non apostolicæ, significat esse novitatem, antiquæ Ecclesiæ traditioni contrariam, dicens: *O ingentem absurditatem, absconditam post Christum sapientiam nobis annuntiant, id quod sane lacrymis dignum est. Nam si triginta dumtaxat abhinc annis fides initium sumpsit, cum quadringenti jam fere anni fluxerint, a quo Christus manifestatus est, inane ulique tanto tempore fuit Evangelium, inanis*

etiam fides nostra, frustra que martyres martyria perfuncti sunt, et tales tantique Antistites plebi præfuerunt. Igitur ad apostolicam doctrinam adjungi debet apostolicus sensus; erit autem apostolicus, si ab Apostolis duxerit originem, quam perpetua Ecclesiæ consensio et prædicatio manifestat. Cum ergo rex Angliæ, licet Symbolum apostolicum et cætera recipiat, apostolicum tamen eorum sensum illibatam non retineat, dici non potest, etiam quoad hanc partem, apostolicam fidem profiteri.

12. *Sectam Anglicanam secundum propria dogmata apostolicæ fidei repugnare ostenditur.* — Venio ad alteram prædictæ doctrinæ partem, Protestantium, omniumque pene hujus tempestatis sectariorum propriam, quam etiam rex Angliæ cum suis recipit, et Ecclesiæ Romanæ fidei anteponit. De hac igitur parte duobus modis possumus ostendere, apostolicam non esse. Primo in universali ex principiis hæctenus discussis; nam illa omnia, quæ sunt propria illius sectæ, sunt contraria antiquæ fidei universalis Ecclesiæ, quia per defectionem ab illa introducta sunt, ut cap. 2 et 3 est ostensum; ergo non possunt esse ex apostolica doctrina, sed ex vana hominum novitate pro cerebro excogitata. Probatur consequentia ex fundamento posito, quod initium doctrinæ apostolicæ per certam seriem revocandum est ad tempora Apostolorum et eorum prædicationem; ergo illa dogmata, quæ ante paucos annos inceperunt, et quorum initium cognoscitur fuisse per defectionem ab antiqua fide, non possunt esse doctrina seu fides apostolica. Hoc enim argumento implicite utitur Gregorius Nazianzenus, in loco proxime citato, et eodem utitur Athanasius apud Theodor., lib. 4 Hist., cap. 3, dicens ad Jovianum imperatorem, de fide divinitatis Verbi divini: *Pro certo scias, Auguste, hanc ipsam ab omni sæculorum memoria prædicatam fuisse.* Hac etiam regula usus est Theodosius imperator apud Sozomenum, lib. 7 Histor., cap. 12, ad insurgentes hæreticos compescendos, scilicet, examinando doctrinam, per eam, quam sancti viri et Apostoli semper tradiderant, ut quæ cum illa consentiret, ut apostolica reciperetur, quæ vero dissentiret, repelleretur; et alii Patres frequenter utuntur eadem antiquitatis regula, et illam maxime commendat Vincentius Lirinensis in suo aureo libro contra profanas vocum novitates.

13. Alter modus ostendendi sectam Anglicanam, quoad ea quæ sunt sibi propria, vel

in quibus Calvino, Luthero, Zvinglio, aut aliis Protestantibus adhæret, non esse fidem apostolicam, esse potest, descendendo ad singula dogmata, eorumque novitatem et erroris gradum ostendendo. Quia vero nunc non assumimus provinciam disputandi de omnibus dogmatibus, quæ his temporibus ab hæreticis in controversiam vocata sunt, et quia id esset nimis prolixum et operosum, hunc modum probationis in præsentis non prosequemur. Non omittemus autem in sequenti libro, quin singula puncta a Romana fide aliena, quæ rex Jacobus in sua fidei confessione attigit, expendamus, eique summa brevitate pro loci opportunitate respondeamus.

14. Nunc sufficere censem, gratia exempli, proponere articulum de primatu, qui Anglicanæ sectæ maxime proprius esse videtur. Secta enim Anglicana hunc articulum credendum suis sectatoribus proponit, scilicet, temporalem regem in suo regno esse supremum caput in spiritualibus, cui omnes Episcopi et sacerdotes, vel (ut sectarii loquuntur) ministri obedire tenentur. Quærimus ergo quis Apostolorum hoc docuerit, vel scriptum reliquerit in Ecclesia Christi, vel quomodo possit esse ab Apostolis derivatum dogma, quod ante Henricum VIII in Ecclesia Christi non est auditum. Quod autem hoc ita sit, nunc non aliter probamus, nisi quia nunquam legimus in Evangelio, Ecclesiam commissam regibus, sed Petro, Apostolis et Episcopis, Matth. 16, 18, 28, Joan. 21, Actor. 20; neque in apostolicis epistolis legimus præcipi fidelibus obedire regibus in his quæ pertinent ad salutem animæ, sed præpositis, qui rationem animarum eis commissarum sunt reddituri, ad Hebr. 13; neque in historiis legimus, regem aliquem christianum et catholicum talem potestatem sibi arrogasse, aut in Ecclesia exercuisse. Quæ omnia in libro tertio ex professo tractaturi sumus, et ideo ea nunc insinuasse sufficiat, ut inde concludamus, sectam illam, quæ ab hoc dogmate sumpsit initium, et quodammodo in illo fundata est (nam propter illud præcipue a Romana Ecclesia se separavit), apostolicam fidem reputari nequam posse.

15. *Responsio regis ex ejus factis impugnatur.*—Fortasse rex dicat illum articulum non computari ab ipso, vel a suis ministris, inter eos qui de fide catholica sint tenendi. Hanc enim correctionem adhibuisse videtur, pag. 62 Præfationis, cum dixit: *Ego vero id ingenuè spondeo, quæque religionis, quam profiteor,*

ullum caput ostendetur non antiquum, catholicum et apostolicum, sed novitium esse, ac recens (in rebus, scilicet, spectantibus ad fidem) me statim ab eo discessurum. Verumtamen si sub illa limitatione seu correctione suum de primatu articulum comprehendit, et inter res ad fidem spectantes illum non numerat, profecto injustissime cogit subditos suos ad recognoscendum in ipso talem potestatem, seu dignitatem. Quomodo enim juste cogi possunt, si ipsi non tenentur in conscientia talem in temporali principe recognoscere dignitatem? Vel quomodo possunt teneri ad eam recognoscendam, si non tenentur eam credere? Vel quo jure teneri possunt ad illum articulum credendum, si ille non est secundum fidem catholicam credendus? Responderi potest, esse credendum fide, ut sic dicam, politica, seu regia, id est, in regis vel sui consilii auctoritate, præcepto aut testimonio fundata. At hoc absurdissimum est, et ab omni etiam humana ratione alienum, quia dignitas et potestas gubernandi Ecclesiam in spiritualibus, non est res humana ratione inventa, sed a Christo dari debuit, juxta illud Pauli, 2 ad Cor. 10: *Si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, et non in destructionem vestram, non erubescam;* et ideo ipsemet Christus dixit, Lucæ 10: *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit;* ergo de dignitate illa et potestate, quod in rege sit, non potest sola naturali ratione constare, neque rex potuit voluntate sua illam usurpare, si sibi data non est; ergo si hoc non est revelatum, ut revera non est, et ideo non tenentur Angli illum articulum de fide credere (ut in dicta responsione supponitur), profecto nulla est humana auctoritas quæ juste possit illos cogere ad id credendum, cum sit de re quæ superat humanam potestatem et cognitionem, quæ per revelationem non habeatur, ut omittam etiam esse contra ea quæ revelata sunt, ut postea ostendam. Ergo si rex velit consentaneè loqui ad ea quæ operatur, necesse est ut inter fidei suæ articulos hunc de primatu suo ponat, et ita vel ex illo solo concludimus, suam fidem apostolicam non esse.

CAPUT XVIII.

OBJECTIONI CONTRA DOCTRINAM CAPITIS SUPERIORIS OCCURRITUR.

1. *Obiectio hæreticorum.*—*Quæ a rege tanquam nova improbentur.*—Contra discursum superioris capituli possunt adversarii nobis objicere, etiam Pontifices Romanos multa nobis de fide credenda proponere, quæ neque ab Apostolis prædicata sunt, neque ita sunt antiqua, ut per continuatam seriem ab Apostolis derivari potuerint; ergo etiam fides Romana non potest esse aut vocari apostolica. Hæc illatio fundamentum habet in his, quæ proxime contra adversarios protulimus. Nam, ut aliqua doctrina sit apostolica, non satis est aliquam ejus partem esse ab Apostolis prædicatam et derivatam, hoc enim habet etiam secta Anglicana, imo et quælibet secta hæretica, quæ semper falsis vera permiscet. Si ergo Ecclesia Romana etiam habet nova veteribus permista, non poterit doctrina ejus simpliciter apostolica censi. Maxime quoad ea in quibus ab aliis sectis hominum profitentium Christum dissidet, quia in his dogmatibus etiam est nova, sicut sunt aliæ sectæ sub Christi nomine introductæ. Propositio assumpta probari imprimis potest his exemplis, quæ rex in sua Præfatione refert, et *novitia, ac nupera* vocat, ut in Beatae Virginis, et aliorum Sanctorum invocatione, cultuque reliquiarum, et imaginum veneratione et adoratione, et aliis quæ postea percurreremus.

2. *Catholicæ responsioni viam præcludere conatur rex.*—Nec illi satisfaciemus dicendo, non posse hæc nova vocari, cum ante mille et plures annos ab Ecclesia observata ostendantur; nam ipse solum ut sufficienter antiqua recognoscit, quæ *tota Catholica Ecclesia jam inde ab Apostolorum temporibus sine intermissione multis post seculis constanter docuerit, et crediderit*, ut ipse pag. 62 dicit, et testimonio Vincentii Lirinensis confirmat. Et quæ hujusmodi adinventur dogmata (ut se apostolicæ doctrinæ sectatorem ostendat), nunquam recusaturum esse confirmat, quamvis hoc etiam non simpliciter, sed cum limitatione velit intelligi de fidei dogmate, *quod ad salutem sit necessarium.* Denique addere possumus exempla quarundam rerum, quas Ecclesia Romana nunc de fide credit, quas in confesso habetur non esse ab Apostolis prædicatas, ut B. Virginem nunquam venia-

liter peccasse, libros Machabæorum esse canonicos, et hujusmodi, quæ brevitate causa missa facio.

3. *Ecclesia Romana nullum dogma Apostolis contrarium recipere potest, Anglicana vero secta multa illis contraria recipit.*—Ad hanc objectionem dicimus imprimis, aliud esse credere aliquid repugnans dogmatibus et doctrinis ab Apostolis prædicatis; aliud vero credere aliquid per modum additionis ad doctrinam prædicatam ab Apostolis, quod ab eis expresse declaratum non sit, vel saltem declaratum esse non constet. Primum genus credulitatis aut doctrinæ repugnat cum doctrina apostolica, quia illa immutabilis est omnino, sicut Deus, et verbum ejus immutabile est, ut significavit Paulus, ad Galat. 1, per illam exaggerationem: *Si Angelus de celo, etc.*; et ideo dixit c. 2: *Si quæ destruxi iterum readifico, prævaricatorem me constituo;* et 2 ad Cor. 1: *Fidelis Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo: Est et non, sed H'et.* Ideoque signum evidens doctrinæ non apostolicæ, sed potius apostaticæ est, aliquid vel minimum tradere, dictis vel scriptis Apostolorum contrarium: nam illud sufficit non solum ad ostendendam talis dogmatis falsitatem, sed etiam ut totam fidem talis doctrinæ quoad certitudinem evertat, ut jam explicavi. In doctrina autem Ecclesiæ Romanæ nullum dogma hujusmodi invenitur, aut inveniri potest, juxta Christi promissiones supra tractatas, idque respondendo inferius ad omnia exempla, quæ rex adducit, facile ostendemus. At vero in secta regis Angliæ numerantur multa, quæ cum doctrina Apostolorum, etiam ab ipsis scripta, plane repugnant, ut est negare traditiones non scriptas, resistere in dogmatibus universali Ecclesiæ, quæ est columna et firmamentum veritatis. Negare item omnem fidei regulam præter privatum spiritum, vel sic saltem statueret, ut omnia in dubium necessario revocentur; item prædicare liberum esse et licitum temporali regi non obedire ulli Episcopo vel Pastori Ecclesiæ, etiam Supremo, et alia similia, quæ cum his connexa sunt, ut omittam alia specialiora, quæ ex his generalibus nascuntur, ut negare veritatem corporis et sanguinis Domini in Eucharistia, et alia, quæ postea tractabimus.

4. *Potest Ecclesia aliqua distincte credenda proponere, quæ antea non ita credebantur.*—At sane non repugnat apostolicæ doctrinæ, quod pro temporis discursu aliqua distinctius et